

ПОВОДОМ ИЗЛОЖБЕ »ПЛАКАТ 1941 — 1961«

Када је у Музеју града Београда одлучено да се поводом прославе двадесетогодишњице револуције приреди изложба која би, искључиво помоћу плаката, приказала период од протеклих двадесет година, појавило се скептично мишљење да овакав материјал неће моћи са довољно убедљивости да да историјски пресек збивања за овај период.

Одакле потиче неповерење у изражајне могућности плаката као историјског документа? Мислимо да је то пре свега последица погрешних предубеђења до којих се дошло углавном из два основна разлога. Први је, свакако, начин на који ми доживљавамо плакат у нашим бројним сусретима. Пред очима нам је свакодневно једна „изложба“ под ведрим небом. На рекламним стубовима и огласним таблама живи један шарени свет који је у ствари део животног садржаја овога данашњег дана: позиви на културне и спортске приредбе, политичке манифестације и најзад једно мноштво рекламних плаката који нам нуди масу производа. Ти толико чести сусрети, учинили су нас равнодушним према „изложби“ на улици. Ми смо само површно свесни њеног конгинуираног егзистирања, њене тренутне актуелности и визуелне непроменљивости. Међутим, на тој непрекидној изложби само један елемент није трајан. То је сам експонат. И тако се догодило да смо заборавили да је тај, данас скинути плакат, постао део јучерашњице, део историје.

Други разлог проистиче из развојног пута и данашњег места плаката као засебне гране графичке уметности. Наиме, потреба за оваквом врстом обавештавања и рекламирања стално је расла а то је довело до праве инвазије плаката.

У том мноштву могао је да буде запажен само изузетно добро обликован плакат. А то се могло постићи једино ангажовањем ликовних уметника. И многи од њих направили су заиста велика остварења. Резултати њиховог стваралаштва у овој техници заинтересовали су многе институције које се баве достигнућима ликовних уметности. Последица овакве активности била је селекција плаката према њиховим ликовним вредностима и њихово презентирање на разним ретроспективним изложбама.

И тако се догодило да је запостављена документарна, историјска вредност плаката. Додуше, плакат је понекад излаган и појединачно или у мањим групама, као допуна другим врстама документационог материјала. Међутим, колико нам је познато, још ни у једној прилици до сада код нас није приказан део прошлости на основу података које даје искључиво плакат.

Плакат презентира на овој изложби био је врло хетероген по својој садржини као и по форми. Окупаторски плакат је углавном великих димензија и технички добро опремљен. Одмах се види да иза њега стоји снажна и увежбана пропагандна машина. Његов садржај је: терор, насиље, окупацијска управа, пропаганда.

Наш плакат, плакат отпора и револуције представља антитезу. Он је пре свега малобројан. Његове одлике су непосредност, јасноћа, сигурност у подршку народа и у коначну победу. То су прогласи и леци који су штампани и растурано под немогућим условима, уз велике људске жртве. Иако технички

слаб, својим садржајем је одиграо значајну улогу у мобилизацији маса за борбу против окупатора.

Период после ослобођења има такође своје специфичности. Међутим, на овом плакату се показује једна стална линија успона и усавршавања. Прве године после ослобођења карактерише графички слабије опремљен плакат (понеки и руком писан и на писаћој машини откуцан). Тематски је везан за тадашње главне подухвате у политичком, привредном, културном и забавном животу. Јачањем привредних потенцијала и дизањем економске базе, интересовања наших људи се проширују, потребе и могућности расту у свим правцима и то се јасно одражава и на плакату. Велике су промене у квалитету, графичка обрада је све боља. Слобода уметничких преокупација долази и овде до изражаја.

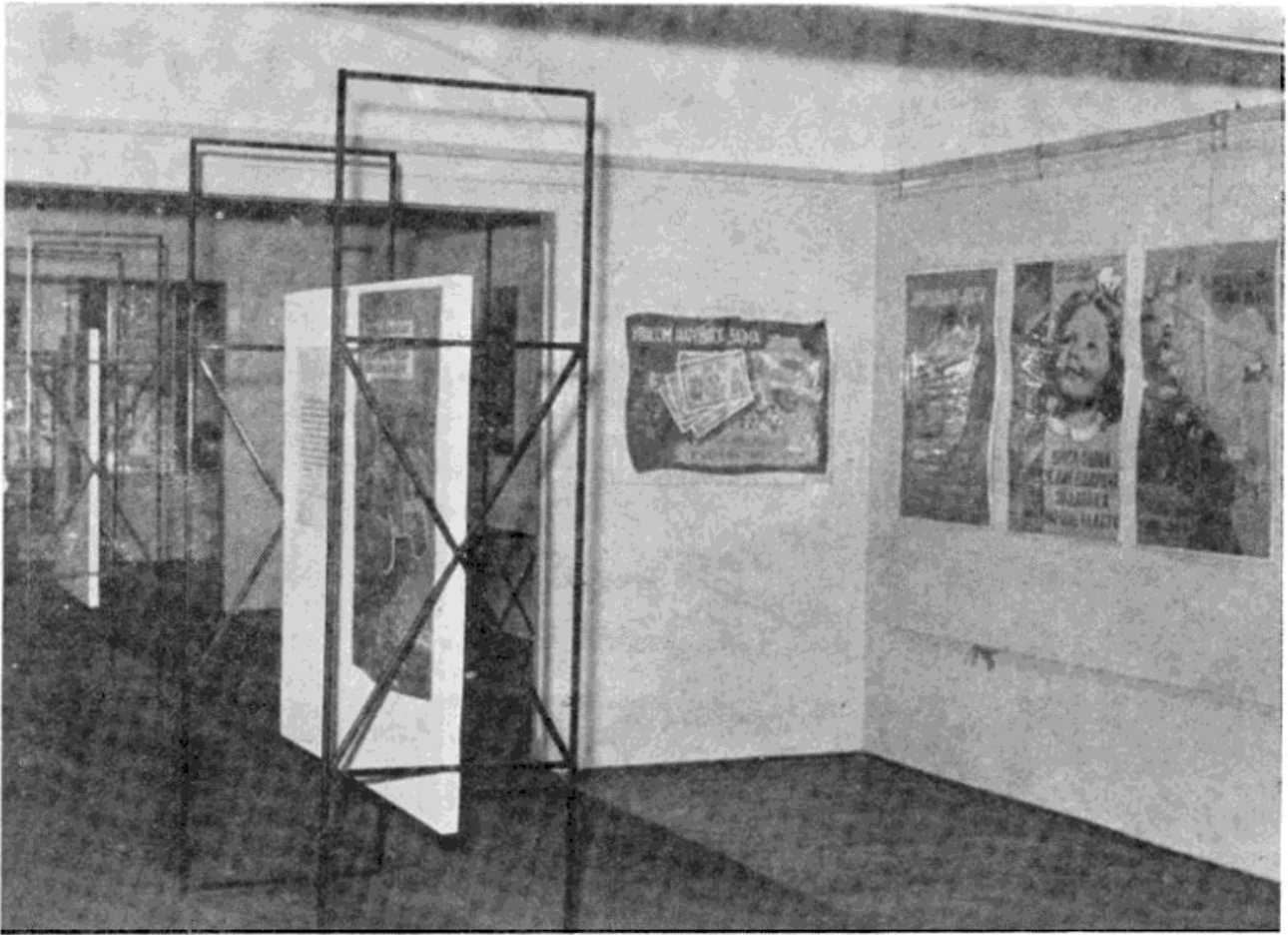
По истим овим групама и темама и сама изложба је добила своје основно обележје. Концепцију изложбе објашњава посетиоцу, у једној скраћеној верзији, уводна легенда: „Пролазећи кроз ове просторије доживећете прошлост и садашњост испричане специфичним језиком плаката. За многе ово ће бити поновни сусрет са животом који су већ потиснули нови утисци наше брзе и богате садашњице...“

Већ на самом почетку може се осетити колико је значајна улога додељена плакату у систему окупаторске и квислиншке пропаганде и њиховог информисања грађанства. И на изложби, као некада по зидовима и на улицама, виде се њихове наредбе, саопштења, објаве, обзнане. Већ 13. априла, само један дан по уласку Немаца у Београд, имамо саопштење потпредседника београдске општине: „Јуче 12. априла 1941, после подне, немачка војска је ушла у Београд. Тога дана у 5 часова после подне предао сам Општину града Београда према добивеном наређењу команданта места, пуковнику Тусену“, а дан касније, 14. априла и „Оглас о заузетој југословенској територији“ којом командант немачких трупа у Београду преузима сву власт. Плакат наставља своју причу о тим ужасним да-

нима: окупатор настоји да нормализује живот у граду; позива на рапчишћавање рушевина, предузима мере за оспособљавање водовода и канализације, уводи полицијски час а затим предузима типично фашистичке мере против Јевреја итд. Пошто се већ осећају наговештаји отпора („У ноћи између 20. и 21. априла гађало се из кућа на ноћне патроле...“) окупатор ствара свој квислиншки апарат. При Управи града формира се IV антикомунистичко одељење (Специјална полиција), а нешто касније влада Милана Недића, српска државна стража и друго.

Али тада Београд постаје и жижа отпора. Политбиро КПЈ, са другом Титом, налазио се у Београду. Ту је одржано неколико састанака на којима су разрађене припреме за устанак. Истовремено омладина Београда организује многе акције, диверзије и саботаже. На улицама освајују прогласи: „Пролетери свих земаља Југославије на своја места, у прве борбене редове. Збијте чврсто ваше редове око ваше авангарде КПЈ. Комунисти Југославије не оклевајте, већ се спремајте за ту тешку борбу... станите на чело радно и национално угњетених маса и водите их у борбу против фашистичких tlačитеља наших народа.“ Устанак је почео.

Окупатор појачава застрашивања и одмазду. Прелазећи на део изложбе који приказује терор, постајемо сведоци једне заблуде окупатора који је мислио да ће убиствима и спаљивањем насеља зауставити борбу. Плакат на најпотреснији и најверодостојнији начин показује многобројне пале жртве. На панонима су као и некад излепљена саопштења на српском и немачком језику (познати *Bekanntmachung*) о свакодневним стрељањима: „50 лица“, „125 комуниста“; „Warnung! — Опомена“. „Село Скела је спаљивањем сравњено са земљом“, и тако у бескрај. Ређају се имена мртвих, имена људи који се нису уплашили и чија смрт позива на освету и даљу борбу, која постаје све жешћа. Окупатор је све немоћнији и зато још суровије, још стравичније одговара новим терором.

Детаљ са изложбе „Плакат 1941—1961“ Détail de l'exposition «L'affiche de 1941—1961»

Међутим, та подмукла, нељудска сила измислила је и неке друге видове борбе у својим походима на народе Европе. То је њихова политичка пропаганда. Плакат на овој изложби показује врло јасно колико је та пропаганда промашила свој циљ. Поред опште пропаганде која је била заједничка за целу Европу (односила се на величање „новог поретка“, на Савезнике и њихову политику, исмејавала и негирала војне успехе СССР, САД, Велике Британије итд.) постоји и део материјала који се односи на антикомунистичку пропаганду у Србији, а који сведочи о тешким тренуцима које су Немци доживљавали на нашем тлу. Тај плакат је почивао на искувише уочљивим и безочним лажима, тако да није могао да има никаквог ефекта. Илустровани плакат показује крајњи при-

митивизам у третирању својих монструозних тема. Из мноштва таквих плаката дајемо опис једног: на земаљској кугли стоји једно страховито чудовиште, са ужасно искеженим лицем, канцама на рукама и ногама, обрасло длаком. У углу плаката стоји датум 22. јуни, а на дну потпис: „Само Немачкој захвали што је ова опасност отклоњена од Европе и Србије“.

У време када су фашистичке снаге у нашој земљи трпеле поразе у борби са Народноослободилачком војском, територију Југославије преплавио је плакат са уценом друга Тита: „Награда од 100.000 рајхсмарака у злату! 100.000 рајхсмарака у злату добиће онај који доведе жива или мртва комунистичког вођу Тита.“

Дуга агонија Хитлерових снага ближи се свом логичном крају. Према Београду иду својим победоносним путевима јединице Народноослободилачке војске и Црвене армије. Битка за Београд траје шест дана и 20. октобра град је потпуно ослобођен. А 17. октобра се већ појавио плакат којим командант Београда, обраћајући се грађанима, позива на борбу до коначне победе непријатеља а уједно и на почетак радова на обнови града. Формиран је и први Народноослободилачки одбор Београда, а та одлука је забележена и на плакату. Сада наилази период у коме се паралелно остварују два велика задатка: борба за ослобођење целокупне југословенске територије и рад на обнови земље — „Све снаге за фронт и обнову земље“, „У великој офанзиви за потпуно ослобођење наше земље . . . , после ослобођења Сарајева, Брчког, Зенице, Огулина, Сења, Пага и многих других насеља — након вишедневних жестоких борби, наше јединице разбиле су непријатељски фронт у Срему . . .“, или „Апел грађанима IV реона за слање пакета рањеницима . . .“ и док се воде борбе: „Омладино! Не дозволи да у Срему труне кукуруз док у другим крајевима влада глад“, „Глад неће ликовати у ослобођеном Београду. За то су јемци радни батаљони УСАОЈ“.

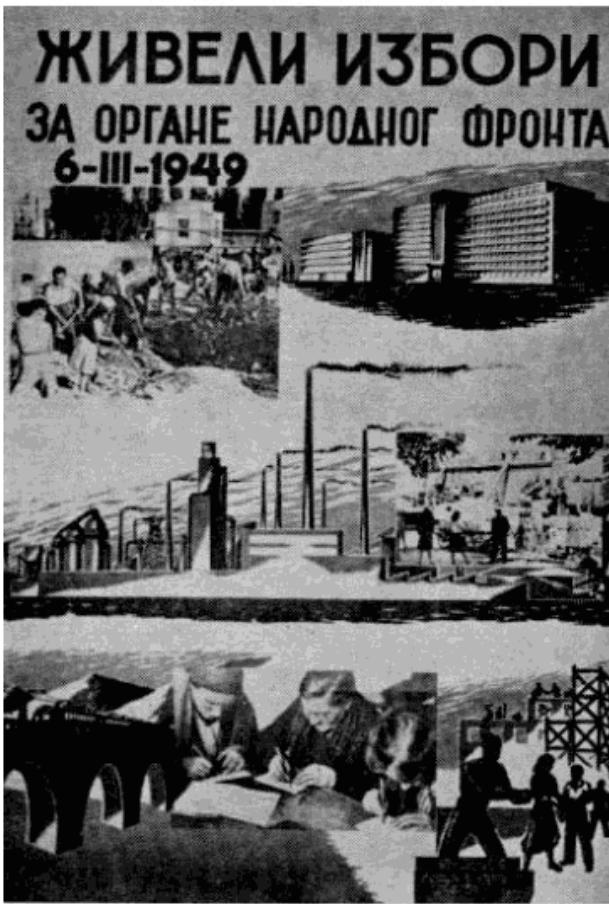
Први је задатак извршен: „Уједињени народи сломили су фашистичку Не-

Рад омладинских радних бригада на изградњи Београда, марта 1949. Плакат Матије Зламалика

Les brigades de travail des jeunes à la construction de Belgrade en mars 1949. Oeuvre de Matija Zlamalik

Плакат који показује колико је за пет година урађено за децу Београда

Affiche donnant un aperçu de tout ce qui a été fait pour les enfants de Belgrade en cinq ans

Изборни плакат из 1949. године

Affiche elettorale de 1949.

Првوماјски плакат из 1955. године. Рад Мила Милуновића

Affiche du 1-er mai 1955. Oeuvre de Milo Milunović

мачку! Нека вечно живи победа над немачким завојевачима!“.

Обнова и припрема за социјалистички преображај земље настављена је са одушевљењем и незапамћеним ентузијазмом. За кратко време Београд се подигао из рушевина. У том узбудљивом периоду није запостављен ни културно-просветни рад. Акције за описмењавање су у свом пуном току. Омладина, носилац радног ентузијазма не заборавља ни забаву. На једном панону налазимо низ плаката који позивају на свечане академије, приредбе, игранке, позоришне представе, фудбалске утакмице а међу њима је и плакат о дочеку Нове 1945. године, прве у ослобођеном граду.

Једна, у то време, велика политичка манифестација забележена је на великом броју плаката. То су избори за Уставотворну скупштину од 11. новембра 1945. године, где се недвосмислено показало какво је расположење нашег народа.

На изложби је приказана и следећа стапа нашег послератног развитака. То је период доношења првог Петогодишњег плана и прелазак на пут социјалистичке изградње (јачање материјалне базе — индустријализација и електрификација земље). Резолуција Информбироа и познати догађаји у вези са њом отежавају реализацију плана, захтевају извесну преоријентацију и

веће ослањање на сопствене снаге. На извршење ових задатака, у периоду у коме су остварени највећи радни подвизи, ангажовао се цео наш народ окупљен у масовним организацијама: Народни фронт, Народна омладина, Савез синдиката, Антифашистички фронт жена.

Плакат у врло живим бојама слика овај период: на једном су омладинац и омладинка на скелама нове грађевине. Натпис позива: „Омладино, изграђујмо и улепшавајмо Београд, главни град наше социјалистичке домовине“. Одмах поред њега је плакат „Живели избори за органе Народног фронта“ са неколико укомпонованих слика које представљају успехе у индустријализацији земље. На следећем је млади радник са чекићем на рамену. Натпис на том плакату је: „Уписујте се на течајеве за стручно уздизање. Индустријализација и електрификација тражи нове кадрове“ или „Скупљајте кости јер од костију добијамо производе“ итд. Премда смо тада била заузети главним задатком — изградњом земље, плакат показује да је живот имао и друге врло разноврсне облике: „Трудбеници, одмаралишта чекају на вас“, „Домаћи уметнички филм Живјеће овај народ“, „Веслачко такмичење“ и многи други који говоре о културним, спортским и другим манифестацијама.

Пређена је и та етапа. Прелазимо на део прошлости, која овде прераста у данашњицу. И одмах запажамо да је плакат постао комплекснији и богатији. Ако тражимо историјску границу прелаза на виши квалитет, наћи ћемо је сигурно у тренутку када је наш друштвени развитак довео до револуционарне мере: увођење радничког самоуправљања у фабрикама и предузећима, а затим и друштвеног управљања у свим областима нашег друштвеног живота. И у самој производњи долази до крупних промена. Преоријентација инвестирања са базичне на прерађивачку индустрију и пољопривреду, довела је до повећања личне потрошње и подизања животног стандарда. Створена је широка база за ослобађање потенцијала из најразноврснијих области (нау-

ка, просвета, култура, здравство, социјално старање, спорт и спортске организације, друштвене и стручне организације и др.).

У овом делу изложбе било је тешко држати се неке концепције. Ограничен избор плаката морао је да покаже сво богатство савременог живота. У једном слободном уметничком изразу, модерно конципираној слици, приказана је та жива историја: „IV конгрес Савеза синдиката Југославије“, са фронтално поређаним фабричким димњацима, првомајски плакат са голубом мира — симболом свих жеља и настојања ове земље затим мноштво плаката и мноштво тема: месец породице и домаћинства, међународни сајмови, фестивали, европски шампионати у разним спортовима, лутрија, сликарске изложбе, дани књиге, дани витамина и тако даље. Плакат је насликао скоро сваки облик нашег живота, забележио догађаје и људе и као што смо већ раније рекли: постао докуменат свога времена. Изложба је завршена плакатом који је обележио један велики датум: двадесет година од почетка револуције.

Није нам била намера да у приказу ове изложбе хронолошки и у основним потезима испричамо добро познату епопеју наше борбе и послератног развитка. Међутим, то се није могло избећи, јер ми смо овом приликом у ствари само скратили једну опширну, занимљиву и веродостојно испричану историју која је на овој изложби представљена плакатом.

Приликом постављања изложбе постојали су извесни проблеми који су доводили у питање могућност спровођења неких музеолошких принципа. Пре свега, изложбене просторије Музеја града Београда ни у ком случају не одговарају намени за коју се, у недостатку бољих, користе. Основни њихов недостатак је лош распоред простора. Цео расположиви простор подељен је на шест неједнаких соба са проширеним пролазима. То је довело до тога да су се теме морале прилагођавати собним површинама. Како се ово није могло увек постићи, при крају изложбе имамо, на једном месту, и ве-

штачки, собни прекид континуитета. Да би објекти добили и свој неопходни „животни“ простор и атмосферу, морала се извршити и прилично строга селекција плаката у оквиру свих периода. Питање површине за распоред објеката (зидне се наравно нису могле користити), решено је постављањем панона. Ово решење је уједно омогућило да се за сваку од тема одабере и одговарајућа боја основе. Тако, на пример, панони на којима се налазио плакат о уласку Немаца и организацији њихове и квислиншке власти, били су обојени сивом бојом. Панони са нашим плакатом имали су црвену, а терор окупатора црну основу. За плакат из послератног периода, панони су обојени разним пастелним бојама. Ово је, поред јасних симболичних ознака, давало изложби у целини један жив израз.

Пошто није могло да се користи природно осветљење, прибегло се решењу са сталним вештачким светлом. То је висинско и вертикално осветљење са рефлекторима који зраче равномерно, тако да су избегнути штетни ефекти рефлекса.

На крају можемо рећи да је, и поред свих недостатака и тешкоћа, који су мислимо, решени на најбољи могући начин, па чак и поред релативне неприступачности и забачености зграде у којој су смештене просторије Музеја града Београда, изложба изазвала велико интересовање грађана. Да бисмо показали како су посетиоци примили ову изложбу, цитираћемо неколико записа из књиге утисака: „Једна оригинална замисао веома је успешно остварена!“ — „Стравично, херојски, драго и лијепо.“ — „Импресивни тренуци историје. Плакат пружа могућност да из најнепосредније близине схватимо психозу и страхоте рата. То су својеврсни документи о људима и страдањима.“ — „Изложба по својој тематици и естетској поставци заслужује достојну пажњу. Посебно, изазива сећања на минуле дане и код мене расположење да децу школе у којој радим заинтересујем да је посете.“

Изложба „Плакат 1941—1961“ отворена је 19. октобра 1961. године.

A PROPOS DE L'EXPOSITION «L'AFFICHE DE 1941 — 1961»

N. ANDRIĆ

L'exposition «Affiche 1941—1961» a été organisée au Musée de la ville de Belgrade à l'occasion du 20ème anniversaire de la révolution. Le but de l'exposition a été de présenter un panorama historique de cette époque exprimé par ce moyen spécifique d'expression.

L'affiche en tant que document est gardée dans de nombreux musées, archives et bibliothèques. En tant qu'élément d'exposition il a servi jusqu'à présent uniquement comme du matériel complémentaire. Nous croyons savoir que c'est la première tentative de raconter l'histoire d'une époque et

de présenter l'époque actuelle exclusivement au moyen d'affiches.

Les affiches exposées ont eu un caractère très hétérogène et par leur contenu et par leur forme. L'affiche du temps d'occupation est surtout de grandes dimensions et de bonne présentation technique. Leurs sujets sont la terreur, la violence, le gouvernement d'occupant, la propagande. Ces affiches là sont nombreuses, prétentieuses et profèrent des mensonges évidents. L'affiche de la Résistance et de la Révolution est son antithèse. Ses qualités sont la sincérité, la clarté, la confiance et la certitude du soutien

du peuple et de la victoire finale. Ces affiches là sont peu nombreuses. Il s'agit des proclamations et des tracts, imprimés et diffusés dans des conditions impossibles au prix de grands sacrifices en hommes. L'époque suivant la libération a également ses côtés spécifiques. Pourtant depuis cette époque l'affiche marque une courbe ascendante constante. Les premières années après la Libération sont marquées par une affiche moins réussie du point de vue technique. Les thèmes en sont les grands efforts de la vie politique, économique, culturelle et les loisirs. Avec la consolidation des forces économiques et de la base économique l'intérêt de nos gens s'étend, les besoins et les possibilités augmentent dans tous les domaines, cela se reflète dans les affiches aussi. Le changement de qualité est évident. La

liberté des conceptions artistiques s'y exprime nettement.

L'exposition est conçue comme une entité continue de 1941 à 1961, mais il y a eu plusieurs thèmes. De l'époque de la guerre et de l'occupation on a mis l'accent sur l'entrée des Allemands à Belgrade le 12 avril 1941 et les mesures des autorités allemande; les actions du Mouvement de Libération Populaire clandestin organisées et dirigées par le Parti Communiste; la terreur et les sanctions de l'occupant; la propagande nazi. L'époque d'après guerre a également ses étapes et ses thèmes: la libération et la reconstruction du pays; l'époque du Plan quinquennal, l'industrialisation et l'électrification du pays; l'époque de la gestion ouvrière jusqu'à aujourd'hui.

САДРЖАЈ — SOMMAIRE

<p>Јосип Броз Тито: Окупација Југославије и први планови за устанак . . . . .</p> <p>Josip Broz Tito: Occupation de la Yougoslavie et les premiers projets d'insurrection</p>	<p>5</p>
<p>Мома Марковић: Београд у народноослободилачком рату .</p> <p>Мoма Marković: Belgrade au cours de la guerre de liberation nationale</p>	<p>13</p>
<p>Спасенија Бабовић: Из првих дана народноослободилачке борбе у Београду . . . . .</p> <p>Spaseniја Babović: Les premiers jours de la lutte de liberation nationale à Belgrade</p>	<p>23</p>
<p>Бошко Буричковић: Сјећање на 27. март 1941. године . .</p> <p>Boško Đuričković: Souvenirs des événements du 27 mars 1941</p>	<p>59</p>
<p>Слободан Милошевић: Саветовање ПК КПЈ за Србију 29. марта 1941. године . . . . .</p> <p>Slobodan Milošević: Conférence consultative du Comité regional du PCY pour la Serbie tenue le 29 mars 1941</p>	<p>67</p>
<p>Светозар Вукмановић Темпо: Сећања на историјску седницу Политбироа ЦК КПЈ 4. јула 1941. године . . . . .</p> <p>Svetozar Vukmanović Tempo: Souvenirs de la réunion historique du Bureau politique du Comité central du PCY tenue le 4 juillet 1941</p>	<p>73</p>
<p>Воја Лековић: Београд — Успомена на једно лето . . . . .</p> <p>Voја Leković: Souvenir d'un été passé à Belgrade au cours de la guerre</p>	<p>85</p>
<p>Војислав Нановић: Активност средњошколске организације СКОЈ-а у Београду у периоду од 6. априла до новембра 1941.</p> <p>Vojislav Nanović: Activité de l'union de la jeunesse communiste (SKOJ) dans les écoles secondaires du 6 avril 1941 jusqu'au mois novembre de la même année</p>	<p>107</p>
<p>Перо Дамјановић: На улицама окупираног Београда 1941. године . . . . .</p> <p>Pero Damjanović: Dans les rues de la ville de Belgrade occupée au cours de l'année 1941</p>	<p>131</p>
<p>Петар Качавенда: Састанак Политбироа ЦК КПЈ 31. августа 1941. године у Београду . . . . .</p> <p>Petar Kačavenda: La réunion du Bureau politique du CC du PCY 31 août 1941</p>	<p>141</p>

Видоје Смилевски: О условима илегалног рада КПЈ у Београду 1941—1942.	151
Vidoje Smilevski: Sur les conditions du travail clandestin de PCY à Belgrade en 1941—1942	
др Радомир Герић: Рад у илегалној штампарији 1941. у Београду	161
dr Radomir Gerić: Le travail dans l'imprimerie clandestine au cours de l'année 1941	
Вучко Ивковић: Илегални рад	169
Јанежић" 1941—1944. године . у радионици „Марјановић —	
Vučko Ivković: Le travail clandestin dans l'atelier «Marjanović — Janežić» de 1941 à 1944	
др Славка Морич Петровић: Неки илегални станови у Београду за време окупације 1941—1944. године	177
dr Slavka Morić-Petrović: Quelques appartments clandestins à Belgrade pendant l'occupation de 1941 à 1944	
Јуре Чуле: Једно илегално складиште оружја у окупираном Београду	185
Jure Čule: Un dépôt clandestin d'armes à Belgrade occupé	
Андреја Милановић: Филип Кљајић Фића	189
Andreja Milanović: Filip Kljajić Fića	
Милосав Војић: Са београђанима у Посавском одреду — По ратном дневнику —	199
Milosav Bojić: Des belgradois dans le détachement de Posavina	
Чедомир Миндеровић: Путевима слободе — Фрагменти партизанског дневника	227
Čedomir Minderović: Sur les chemins de la liberté	
Миладин Ивановић: Правац — бригада!	257
Miladin Ivanović: Objectif — brigade!	
Милош Вучковић: Са радио-станицом у окупираном Београду 1944. године	281
Miloš Vučković: Un poste de radio-diffusion en 1944 à Belgrade occupé	
Милоња Стијовић: О борбама за ослобођење Београда октобра 1944. — Из ратног дневника —	309
Milonja Stijović: Les luttes pour la liberation de Belgrade en 1944—Journal de guerre —	
др Андрија Раденић: Методи немачке и квислиншке страховладе у Београду 1941. године	327
dr Andrija Radenić: Methodes du terrorisme allemand et quisling à Belgrade au cours de l'année 1941	

Сима Беговић: Бањичке позорнице и катедре	371
Sima Begović: Représentations et conférences clandestines à Banjica	
Мнодраг Милић: Јајинци	391
Miodrag Milić: Le village de Jajinci	
Милан Шијан: Обалски радници Београда — Укључивање у револуционарни покрет и учешће у устанку	399
Milan Šijan: Les dockers du port de Belgrade à la veille de la guerre et leur participation à la lutte de libération nationale	
Војин Бурашиновић Костја: Мартовски и априлски дани 1941. у Београду	423
Vojin Đurašinović Kostja: Les journées de mars-avril 1941 à Belgrade	
Војин Поповић: Одјек двадесет седмог марта у свету	439
Vojin Popović: Les échos du 27 mars à l'étranger	
Идрис Чејван: Нова поставка Војног музеја ЈНА	503
Idris Čejvan: La nouvelle organisation du Musée militaire de L'armée popu- laire yougoslave	
Надежда Андрић: Поводом изложбе „Плакат 1941—1961“	545
Nadežda Andrić: A propos de l'exposition «L'affiche 1941—1961»	

ИСПРАВКА

На страни 415, испод слике, погрешно је отштампано име аутора. Уместо „Рад Сретена Стојановића“ треба да стоји: „Рад Радете Станковића“.

ERRATUM

A la page 415, au dessous de la photographie de la sculpture il a été imprimé par erreur «Oeuvre de Sreten Stojanović» au lieu de: «Oeuvre de Radeta Stanković».

Цртеж на корицама израдио Миливој Грујић.

Документи и фотографије: Институт за раднички покрет Југославије, Војно-историјски институт, Војни музеј ЈНА, Завод за изучавање и обраду докумената из радничког покрета Србије, Историјски архив Београда, Музеј града Београда и приватне збирке.

Превод и коректура француског текста: Иванка Марковић. Редакција француског текста: Вера Роглић. Редакција српског текста: Живојин Станојчић. Коректура српског текста: Коректорско одељење Београдског графичког завода. Фотографски снимци: Никола Девнић, Петар Оторанов и Живојин Милешевски.

Техничка редакција: Петар Младеновић.

Штампа Београдски графички завод, Булевар војводе Мишића 17.

Штампање завршено јула 1963. Тираж 1.200 примерака.